

УДК 339.92

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.217.280-285>**Вдовиченко І.О.**ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин
та туристичного бізнесу» ХНУ імені В.Н. Каразіна**Vdovychenko Ivan**

Education and Research Institute

«Karazin Institute of International Relations and Travel Business»

V. N. Karazin Kharkiv National University

<https://orcid.org/0009-0005-3879-9713>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті досліджено концептуальні засади розвитку зовнішньоекономічного співробітництва в контексті регіональної економічної інтеграції. Запропоновано трактування зовнішньоекономічного співробітництва як процесу і результату інституційно врегульованої взаємодії держав, підприємств різних країн, спрямованої на досягнення економічних вигод. Визначено ключові ознаки зовнішньоекономічного співробітництва та обґрунтовано його роль як прикладного механізму реалізації інтеграційних процесів. Окреслено сутність інтеграційного потенціалу держави як сукупності економічних, інституційних та структурних характеристик національної економіки, що визначають її здатність ефективно включатися до інтеграційних процесів. Обґрунтовано, що інтеграційний потенціал є динамічною системою взаємопов'язаних елементів, ефективність якої залежить від рівня їх функціональної комплементарності.

Ключові слова: регіональна економічна інтеграція, зовнішньоекономічне співробітництво, міжнародна торгівля, теорія порівняльних переваг, неофункціоналізм, інтерговернменталізм, інтеграційний потенціал держави.

CONCEPTUAL FOUNDATIONS FOR THE DEVELOPMENT OF FOREIGN ECONOMIC COOPERATION IN THE CONTEXT OF REGIONAL ECONOMIC INTEGRATION

The article examines the conceptual foundations of the development of foreign economic cooperation in the context of regional economic integration. The main theoretical approaches to interpreting regional economic integration are considered, formed within economic, political, and institutional paradigms. The concepts of B. Balassa, J. Viner, and E. B. Haas are analyzed, along with the doctrines of neofunctionalism, intergovernmentalism, customs union theory, and the new economic geography. The evolution of scientific approaches to understanding integration processes is outlined, ranging from trade liberalization to a multidimensional institutional and economic phenomenon.

The essence of international trade and classical theories of international exchange, which formed the conceptual basis of modern integration processes, is analyzed. The interrelation between international trade, specialization, and the deepening of economic interdependence among states is highlighted.

An original interpretation of foreign economic cooperation is proposed as a process and result of purposeful, institutionally regulated, and long-term interaction between states, enterprises, and organizations of different countries aimed at achieving mutual economic benefits through policy coordination, resource exchange, and joint project implementation. The key features of foreign economic cooperation are defined, and its role as an applied mechanism of integration processes is substantiated.

An approach is advanced according to which foreign economic cooperation is not viewed as a set of isolated areas of international activity, but as an integrated system of economic relations through which regional integration models acquire practical content.

The essence of the integration potential of a state is defined as a set of economic, institutional, and structural characteristics of a national economy that determine its ability to effectively participate in integration processes. It is

ISSN друкованої версії: 2224-6282

ISSN електронної версії: 2224-6290

© Вдовиченко І.О., 2026

substantiated that integration potential is a dynamic system of interrelated elements, the effectiveness of which depends on the level of their functional complementarity.

Keywords: regional economic integration, foreign economic cooperation, international trade, comparative advantage theory, neofunctionalism, intergovernmentalism, state integration potential.

JEL Classification: F02, F10, F15.

Постановка проблеми. У сучасній економічній науці регіональна економічна інтеграція розглядається як один із ключових чинників трансформації міжнародних економічних відносин, що змінює структуру світового господарства та механізми міждержавної взаємодії. У класичних роботах Б. Баласси та Дж. Вайнера інтеграція інтерпретується переважно через призму усунення торговельних бар'єрів і формування митних союзів, що дозволяє оцінювати її насамперед у термінах торговельної ефективності. Подальший розвиток політико-економічного підходу в працях Е. Б. Гааса, С. Гоффмана та А. Моравчика розширив розуміння інтеграції до інституційно-політичного процесу наднаціонального рівня.

Водночас, у межах сучасних досліджень (Р. Гілпін, Д. Родрик, Р. Болдвін) інтеграційні процеси дедалі частіше трактуються як багатовимірний феномен, що поєднує економічні, інституційні та політичні компоненти глобалізації. Неокласичні теорії міжнародної торгівлі (А. Сміт, Д. Рікардо, Е. Гекшер, Б. Олін, П. Самуельсон) та сучасні моделі (П. Кругман, Р. Карбау, М. Обстфельд) обґрунтовують вигоди спеціалізації, тоді як інституційний підхід (Д. Норт, Д. Родрик) акцентує на ролі правил і якості інститутів у формуванні економічних результатів інтеграції.

Попри значну теоретичну розробленість проблематики, у сучасному науковому дискурсі зберігається недостатня увага до проміжної ланки між інституційною інтеграцією та фактичними економічними потоками. Зокрема, зовнішньоекономічне співробітництво часто розглядається як похідна форма зовнішньоекономічної діяльності або як описовий елемент міжнародної взаємодії (Ю. Козак, О. Голіков), що не дозволяє повною мірою розкрити його системну роль у структурі інтеграційних процесів.

У результаті виникає методологічна невизначеність щодо причинно-наслідкового зв'язку між регіональною економічною інтеграцією та зовнішньоекономічним співробітництвом: з одного боку, інтеграція формує інституційне середовище лібералізації, з іншого – саме співробітництво забезпечує практичну реалізацію економічної взаємодії та наповнює інтеграційні конструкції реальним змістом. Недостатня концептуалізація цього зв'язку обмежує аналітичні можливості оцінювання інтеграційних процесів та їх впливу на національні економіки.

Додатково слід відзначити, що в сучасних дослідженнях інтеграційного потенціалу (В. Фіцек, Р. Гавлік; М. Портер; Б.-А. Лյондвалл) акцент робиться на структурних, інституційних та інноваційних характеристиках економік, однак недостатньо розкритим залишається питання його зв'язку із зовнішньоекономічним співробітництвом як механізмом реалізації інтеграційних можливостей.

Таким чином, наукова проблема полягає у фрагментарності теоретичного осмислення взаємозв'язку між регіональною економічною інтеграцією, зовнішньоекономічним співробітництвом та інтеграційним потенціалом держави, що потребує концептуального узагальнення та систематизації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика регіональної економічної інтеграції є предметом багаторівневого наукового аналізу в межах міжнародної економіки, політичної економії та інституційної теорії. У праці Б. Баласси «The Theory of Economic Integration» (1961) інтеграцію розглянуто як поетапний процес усунення торговельних бар'єрів і формування рівнів економічного зближення держав [1]. Дж. Вайнер у «The Customs Union Issue» (1950) акцентував увагу на ефектах створення та відхилення торгівлі як базових критеріях оцінки митних союзів [2].

В свою чергу, Е. Б. Гаас у роботі «The Uniting of Europe» (1958) запропонував неофункціоналістське трактування інтеграції як процесу перенесення політичної лояльності та формування наднаціональних інституцій [3], тоді як С. Гоффман [4] і А. Моравчик [5] у межах інтерговернменталізму доводили визначальну роль національних держав у формуванні інтеграційних рішень.

У сучасних дослідженнях (Д. Родрик, Р. Болдвін) інтеграція трактується як багатовимірний феномен глобальної економіки, де спостерігається намагання як поєднати, так і протиставити економічний компонент до забезпечення політичного суверенітету національної держави [6, с. 195-202], при цьому враховуючи і тектонічні зсуви у процесі виробництва товарів в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій, що призвели до створення складних транснаціональних ланцюгів постачання [7, с. 151-154]. П. Кругман у «Geography and Trade» (1991) підкреслив просторові ефекти агломерації [8], а Д. Норт у дослідженні «Institutions, Institutional Change and Economic Performance» (1990) відвів ключову роль інституцій у забезпеченні економічної динаміки інтеграційних процесів [9].

Теоретичне підґрунтя міжнародної торгівлі сформовано у працях А. Сміта (1776) [10], Д. Рікардо (1817) [11], Е. Гекшера [12] та Б. Оліна [13], а також П. Самуельсона, який обґрунтував вирівнювання цін на фактори виробництва [14]. Сучасні підходи (Р. Карбау, М. Обстфельд, Д. Данніг) розширюють аналіз через глобальні ланцюги вартості та діяльність транснаціональних корпорацій. Так, Роберт Карбау досліджує практичні аспекти функціонування глобальних ланцюгів постачання, аналізуючи зміну природи порівняльних переваг в умовах глобалізаційних відносин [15]. Моріц Обстфельд зосередився на макроекономічному вимірі через дослідження глобальних ланцюгів

вартості із фінансовими ринками [16, с. 92-94]. Джон Данніг сфокусував увагу на транснаціональних корпораціях (ТНК) як на структури, які мають достатні інституційні можливості для поширення своїх інтересів далеко за межі суто виробничої продуктивності, що було відображено у розробленій ним еклектичній парадигмі OLI, що приводить до інтеграції ТНК у транскордонні мережі створення вартості [17, с. 182-183]. У той же час, Б.-А. Лյондвалл акцентує роль інноваційних систем [18].

В українській науковій традиції (Ю. Козак [19], А. Голюков [20], М. Мозговий [21]) міжнародна торгівля та зовнішньоекономічна діяльність розглядаються переважно в прикладному вимірі, що свідчить про недостатню концептуалізацію зовнішньоекономічного співробітництва як системного елемента інтеграційних процесів.

Дослідження В. Фіцека та Р. Гавліка (2022 р.) [22] і праці М. Портера [23] доповнюють аналіз введенням категорії інтеграційного потенціалу, що включає структурні, інституційні та конкурентні характеристики економіки.

Отже, наявні наукові підходи демонструють високу теоретичну насиченість проблематики інтеграції, однак залишають недостатньо розкритим системний зв'язок між регіональною економічною інтеграцією, зовнішньоекономічним співробітництвом та інтеграційним потенціалом держави.

Метою статті є теоретичне обґрунтування концептуальних засад розвитку зовнішньоекономічного співробітництва в умовах регіональної економічної інтеграції та розкриття його взаємозв'язку з інтеграційним потенціалом держави.

Методи дослідження. Дослідження побудовано на основі сукупності загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, що забезпечили комплексний аналіз концептуальних засад розвитку зовнішньоекономічного співробітництва в контексті регіональної економічної інтеграції. Так, системно-структурний метод використано для дослідження регіональної економічної інтеграції як багаторівневого феномену та для структурування зовнішньоекономічного співробітництва як інтегрованої системи економічних зв'язків. Порівняльний метод застосовано для аналізу наукових підходів Б. Баласси, Дж. Вайнера, Е. Б. Гааса, С. Гоффмана, А. Моравчика, а також сучасних дослідників міжнародної економіки. Індуктивно-узагальнюючий метод використано для формування авторських концептуальних положень щодо зовнішньоекономічного співробітництва та інтеграційного потенціалу держави (саме на основі узагальнення існуючих теоретичних підходів було запропоновано трактування зовнішньоекономічного співробітництва як інтегрованої системи економічних зв'язків). Методи аналізу і синтезу застосовано для декомпозиції міжнародної торгівлі та інтеграційних процесів на окремі теоретичні компоненти (класичні теорії Сміта, Рікардо, Гекшера–Оліна, Самуельсона), а також для подальшого узагальнення їх у цілісну концептуальну модель впливу на розвиток зовнішньоекономічного співробітництва. Методи

абстрагування та логічного узагальнення використано для переходу від описових характеристик зовнішньоекономічної діяльності до концептуального рівня аналізу зовнішньоекономічного співробітництва та інтеграційного потенціалу.

Виклад основних результатів дослідження. Регіональна економічна інтеграція впродовж другої половини XX – початку XXI ст. перетворилася з інструмента лібералізації торгівлі на комплексний механізм трансформації міжнародних економічних відносин, у межах якого поєднуються економічні, інституційні та політичні складові. Саме тому її теоретичне осмислення поступово вийшло за межі класичної торговельної теорії та стало предметом міждисциплінарного аналізу, що охоплює міжнародну економіку, політичну економію, інституціоналізм та теорії глобального розвитку. У цьому контексті інтеграція дедалі частіше розглядається не лише як форма усунення бар'єрів між національними господарствами, а як система координації економічної політики, гармонізації правил функціонування ринку та формування спільного економічного простору.

Класичне економічне підґрунтя аналізу інтеграційних процесів було закладене Б. Балассою у праці «The Theory of Economic Integration» (1961), де інтеграцію визначено водночас як процес усунення дискримінаційних бар'єрів і як стан їх відсутності між національними економіками. Такий підхід фактично сформував основу стадіального розуміння інтеграції — від зони вільної торгівлі до економічного союзу [1, с. 1-2]. Натомість Дж. Вайнер у праці «The Customs Union Issue» (1950) зосередив увагу на економічних наслідках інтеграції, обґрунтувавши ефекти «trade creation» та «trade diversion», через які інтеграційні процеси почали оцінюватися з позицій економічної ефективності [2, с. 41-44]. У свою чергу, Е. Б. Гаас у роботі «The Uniting of Europe» (1958) істотно розширив рамки аналізу, перенісши акцент із торговельної лібералізації на політичну та інституційну трансформацію, що супроводжує формування наднаціональних структур [3, с. 16-17].

Подальша еволюція інтеграційних теорій засвідчила ускладнення самого феномену інтеграції. Неофункціоналізм Е. Б. Гааса сформував концепцію «spillover effect», відповідно до якої кооперація в одній сфері закономірно породжує необхідність поглиблення взаємодії в інших галузях [3, с. 17]. Інтерговернменталістський підхід С. Гоффмана та А. Моравчика, навпаки, наголошував на збереженні визначальної ролі національних держав і трактував інтеграцію як результат раціонального узгодження державних інтересів [4, с. 862-865; 5, с. 475]. Паралельно з цим нова економічна географія П. Кругмана змістила фокус аналізу на просторові аспекти інтеграції — концентрацію виробництва, агломераційні ефекти та регіональну поляризацію економічного розвитку [8, с. 1-23].

У результаті інтеграція почала розглядатися як багатовимірний процес, у межах якого економічна відкритість поєднується з інституційною перебудовою та структурною модернізацією національних економік. Саме в такому теоретичному полі міжнародна торгівля

виступає первинною економічною основою інтеграційних процесів. Так, її концептуальні засади були сформовані ще у класичних працях Адам Сміта та Давида Рікардо: якщо Адам Сміт у «An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations» (1776) обґрунтував принцип абсолютних переваг [10, с. 13-25], то Давид Рікардо у праці «On the Principles of Political Economy and Taxation» (1817) довів взаємовигідність торгівлі навіть за умов абсолютної переваги однієї держави у виробництві всіх товарів, сформулювавши принцип порівняльних переваг [11, с. 128-149]. Надалі, багатofакторний підхід Елі Гекшера та Бертіля Оліна, а також теорема Пола Самуельсона щодо вирівнювання цін на фактори виробництва дозволили перейти від аналізу продуктивності праці до дослідження структурних характеристик економік і впливу міжнародної торгівлі на розподіл ресурсів (факторна теорія міжнародної торгівлі за моделлю Гекшера–Оліна) та теорія вирівнювання цін на фактори виробництва (Гекшера–Оліна–Самуельсона) [12, с. 277-280; 13, с. 3-25; 14, с. 165-167].

Поступове ускладнення міжнародних економічних зв'язків закономірно призвело до трансформації власне змісту зовнішньоекономічної взаємодії. Якщо на ранніх етапах інтеграції домінував торговельний вимір, то сучасні інтеграційні процеси охоплюють інвестиційні, інноваційні, фінансові та виробничо-коопераційні механізми, внаслідок чого категорія зовнішньоекономічного співробітництва вже не може зводитися виключно до зовнішньоторговельних відносин або сукупності окремих зовнішньоекономічних операцій.

У науковій літературі зовнішньоекономічне співробітництво традиційно розглядається як система стійких економічних зв'язків між суб'єктами різних держав, що ґрунтується на взаємній вигоді та інституційній координації. Однак подібні трактування часто мають описовий характер і недостатньо чітко відмежовують співробітництво від суміжних категорій – зовнішньоекономічної діяльності, міжнародної економічної взаємодії чи зовнішньоторговельних відносин. У зв'язку з цим особливого значення набуває інституційний підхід до дослідження феномену регіональної економічної інтеграції, представлений, зокрема, у працях Дугласа Норта «Institutions, Institutional Change and Economic Performance» (1990), у межах якого саме якість інституцій визначає характер економічної взаємодії, рівень довіри між суб'єктами та здатність економіки до довгострокової кооперації [9, с. 3-12].

З огляду на це, зовнішньоекономічне співробітництво доцільно розглядати не як сукупність ізольованих зовнішніх операцій, а як системну форму міжнародної кооперації, що охоплює торговельний, інвестиційний, виробничий, інноваційний та фінансовий виміри. Саме через ці складові інтеграційні моделі набувають практичного економічного змісту, а економічна інтеграція трансформується з формального інституційного процесу у реальну систему взаємозалежних господарських зв'язків [19, с. 12-25; 20, с. 15-17; 21, с. 21-38].

Логіка такого підходу безпосередньо підводить до категорії інтеграційного потенціалу держави, яка

дедалі активніше використовується в сучасних дослідженнях міжнародної економічної інтеграції. Зокрема, Войцех Фіцек та Ремігіуш Гавлік у праці «A Comparative Analysis of Regional Integration Potential in the Asia-Pacific Region» (2022) наголошують, що інтеграція не може оцінюватися виключно через показники торговельного обороту чи інвестиційної активності, оскільки її ефективність залежить від внутрішньої структурної та інституційної спроможності економіки [22, с. 33]. У цьому аспекті, інтеграційний потенціал охоплює не лише ресурсне забезпечення, а й якість інституцій, рівень конкурентоспроможності, інноваційний розвиток та інфраструктурну пов'язаність економіки.

Водночас аналіз сучасних концепцій розвитку доводить, що окремі компоненти інтеграційного потенціалу не функціонують ізольовано. Ще Майкл Портер у праці «The Competitive Advantage of Nations» (1990) наголошував, що конкурентоспроможність держав формується через взаємодію інституційних, технологічних і виробничих чинників [23, с. 45-73], тоді як Бенгт-Оке Лյондвалл у дослідженні «National Systems of Innovation» (1992) пов'язував довгострокові конкурентні переваги з функціонуванням національних інноваційних систем [18, с. 1-19]. З огляду на вищезазначене, інтеграційний потенціал доцільно розглядати як динамічну систему взаємопов'язаних елементів, ефективність якої визначається рівнем їх функціональної комплексності.

Таким чином, проведений аналіз концептуальних засад регіональної економічної інтеграції, міжнародної торгівлі та зовнішньоекономічного співробітництва дозволяє перейти від фрагментарного розгляду окремих форм міжнародної економічної взаємодії до системного розуміння інтеграції як багаторівневого інституційно-економічного процесу. На наш погляд, окреслене створює теоретико-методологічне підґрунтя для формування авторських підходів до визначення сутності зовнішньоекономічного співробітництва, його функціональної ролі в інтеграційних процесах та трактування інтеграційного потенціалу держави.

Висновки. Зовнішньоекономічне співробітництво, яке здійснюється у контексті регіональної економічної інтеграції є системою стійких економічних зв'язків між суб'єктами різних держав, що ґрунтується на принципі взаємної вигоди, охоплює функціональну взаємодію та інституційну координацію. Його розвиток забезпечує практичну реалізацію інтеграційних процесів через торговельні, виробничі, фінансово-інвестиційні та інноваційні зв'язки.

Зовнішньоекономічне співробітництво запропоновано трактувати як інтегровану систему стійких економічних зв'язків між суб'єктами різних держав, засновану на взаємній вигоді, функціональній взаємодії та інституційній координації. Його розвиток сприяє поглибленню інтеграційних процесів на регіональному вимірі шляхом лібералізації торгівлі, узгодження правил і координації економічної політики. Результативність такого співробітництва залежить від якості інститутів, передбачуваності регуляторного середовища та

спроможності його учасників до довгострокової взаємодії.

Інтеграційний потенціал держави становить динамічну систему взаємопов'язаних економічних, інституційних і структурних характеристик національної економіки. Його практична складова визначається функціональною комплементарністю ресурсного забезпечення, конкурентоспроможності, інноваційного розвитку, інфраструктурної пов'язаності та інституційної спроможності, за наявності узгодженої стратегії з боку економічної політики держави.

Зв'язок між зовнішньоекономічним співробітництвом та інтеграційним потенціалом має взаємозумовлений характер. Інтеграційний потенціал визначає здатність держави долучатися до регіональних об'єднань і використовувати їхні можливості, у той час як зовнішньоекономічне співробітництво забезпечує практичну

реалізацію цієї знатності. Поглиблення різних форматів співробітництва потребує узгодженого розвитку внутрішніх можливостей економіки і інституційних умов міжнародної кооперації. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розроблення методичного інструментарію оцінювання інтеграційного потенціалу держави та визначення впливу його складових на ефективність зовнішньоекономічного співробітництва.

Декларація щодо використання інструментів штучного інтелекту. В ході підготовки статті було використано інструменти генеративного штучного інтелекту (ChatGPT-4, OpenAI, 2026) для цілей пошуку та узагальнення літератури та покращення структури статті. Жоден текст, згенерований за допомогою штучного інтелекту, не використовувався без критичного редагування. Автори несуть повну відповідальність за науковість, точність та цілісність контенту.

Список використаних джерел:

1. Balassa B. The Theory of Economic Integration. London: George Allen & Unwin Ltd, 1961. 304 p. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-6435.1961.tb02365.x>
2. Viner J. The Customs Union Issue. New York: Carnegie Endowment for International Peace, 1950. 221 p.
3. Haas E. B. The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces 1950–1957. Stanford: Stanford University Press, 1958. 552 p.
4. Hoffmann S. Obstinate or Obsolete? The Fate of the Nation-State and the Case of Western Europe. Daedalus. 1966. Vol. 95(3). Pp. 862–915.
5. Moravcsik A. Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach. Journal of Common Market Studies. 1993. Vol. 31(4). Pp. 473–524. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.1993.tb00477.x>
6. Rodrik D. The globalization paradox: why global markets, states, and democracy can't coexist. Oxford University Press, 2011, 370 p. Pp. 195–202.
7. Baldwin R. The great convergence: Information technology and the new globalization. Cambridge (Mass). 2016. Pp. 151–154. URL: <https://archive.org/details/greatconvergence0000bald> (дата звернення: 09.06.2026).
8. Krugman P. Geography and Trade. Cambridge, MA : MIT Press, 1991. 142 p.
9. North D. C. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge: Cambridge University Press, 1990. 152 p. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511808678>
10. Smith A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. London: W. Strahan and T. Cadell, 1776. 2 vols., 1098 p. Vol. 1.
11. Ricardo D. On the Principles of Political Economy and Taxation. London: John Murray, 1817. 589 p.
12. Heckscher E. F. The Effect of Foreign Trade on the Distribution of Income. In: Readings in the Theory of International Trade. Philadelphia: Blakiston, 1949. 503 p. Pp. 272–300.
13. Ohlin B. Interregional and International Trade. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1933. 617 p.
14. Samuelson P. A. International Trade and the Equalisation of Factor Prices. The Economic Journal. 1948. Vol. 58(230). Pp. 163–184. DOI: <https://doi.org/10.2307/2225933>
15. Carbaugh R. J. International economics (18th ed.). Cengage Learning. 2022. 576 p.
16. Ostfeld M. Harry Johnson's «Case for flexible exchange rates» – 50 years later. The Manchester School. 2020. Pp. 86–113. DOI: <https://doi.org/10.1111/manc.12334>
17. Dunning J. H. The Eclectic (OLI) Paradigm of International Production: Past, Present and Future. International Journal of the Economics of Business. 2001. Vol. 8. No. 2. Pp. 173–190. DOI: <https://doi.org/10.1080/13571510110051441>
18. Lundvall B.-Å. (ed.). National Systems of Innovation: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning. London : Pinter Publishers, 1992. 342 p.
19. Козак Ю. Г., Лук'яненко Д. Г., Макогон Ю. В. Міжнародна торгівля. 5-те вид. переробл. Та допов. К. : Центр учбової літератури, 2015. 272 с.
20. Голяков А., Довгаль О. Міжнародні економічні відносини : підручник. ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Харків. 2014. 602 с. URL <https://ekhnur.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/ba3cefaa-a04b-4746-a5ba-bcc6c672ea57/content> (дата звернення: 21.06.2026).
21. Мозговий, О. М., Мусієць, Т. В., Руденко-Сударєва, Л. В. та ін. Міжнародні фінанси : підручник / за заг. ред. О. М. Мозгового. Київ : КНЕУ, 2016. 515 с. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e71bd087-103a-45b8-ba7a-1b7d3a2abfaf/content> (дата звернення: 25.06.2026).

22. Ficek W., Gawlik R. A Comparative Analysis of Regional Integration Potential in the Asia-Pacific Region. *International Entrepreneurship Review*. 2022. Vol. 8, No. 4. Pp. 25–39. DOI: <https://doi.org/10.15678/IER.2022.0804.02>
23. Porter M. E. *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press, 1990. 855 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-1-349-11336-1>

References:

1. Balassa, B. (1961). *The Theory of Economic Integration*. George Allen & Unwin. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6435.1961.tb02365.x> [In English].
2. Viner, J. (1950). *The Customs Union Issue*. Carnegie Endowment for International Peace, New York. 221 p. [In English].
3. Haas, E. B. (1958). «The Uniting of Europe»: Political, Social, and Economic Forces 1950-1957. Stanford: Stanford University Press. [In English].
4. Hoffmann, S. (1966). Obstinate or obsolete? The fate of the nation-state and the case of Western Europe. *Daedalus*, 95(3), 862-915. [In English].
5. Moravcsik, A. (1993). Preferences and power in the European Community: A liberal intergovernmentalist approach. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 31(4), 473-524. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.1993.tb00477.x> [In English].
6. Rodrik, D. *The globalization paradox: why global markets, states, and democracy can't coexist*. Oxford University Press, 2011, 370 p. 195-202. [In English].
7. Baldwin, R. (2016). The great convergence: Information technology and the new globalization. Cambridge (Mass). Pp. 151-154. <https://archive.org/details/greatconvergence0000bald> [In English].
8. Krugman, P. (1991) *Geography and Trade*. MIT Press, Cambridge, MA. [In English].
9. North, D. C., & Institutions, I. C. (1990). *Economic performance (Vol. 3)*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511808678> [In English].
10. Smith, A. (1776) *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. London: W. Strahan and T. Cadell, 2 vols., 1098 p. Vol. 1. [In English].
11. Ricardo, D. (1817) *On the Principles of Political Economy and Taxation* (John Murray, London). In: Sraffa, P., Ed., *The Works and Correspondence of David Ricardo*, Vol. 1, Cambridge University Press, Cambridge, 1951. [In English].
12. Heckscher, E. F. (1919). The Effect of Foreign Trade on the Distribution of Income. In *Readings in the Theory of International Trade* (pp. 272-300). Blakiston. [In English].
13. Ohlin, B. (1933). *Interregional and International Trade*. Cambridge, MA: Harvard University Press. [In English].
14. Samuelson, P. A. (1948). International Trade and the Equalization of Factor Prices. *Economic Journal*, (58), 163-184. <https://doi.org/10.2307/2225933> [In English].
15. Carbaugh, R.J. (2022). *International economics (18th ed.)*. Cengage Learning. [In English].
16. Obstfeld, M. (2020). Harry Johnson's «Case for flexible exchange rates»—50 years later. *The Manchester School*, (88), 86-113. <https://doi.org/10.1111/manc.12334> [In English].
17. Dunning, J. H. (2001). The Eclectic (OLI) Paradigm of International Production: Past, Present and Future. *International Journal of the Economics of Business*, 8(2), 173–190. <https://doi.org/10.1080/13571510110051441> [In English].
18. Lundvall, B.-Å. (1992). *National Systems of Innovation: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning*. London: Pinter Publishers. [In English].
19. Kozak, Yu. H., Lukianenko, D. H., & Makohon, Yu. V. (2015). *Mizhnarodna torhivlia [International trade]* (5th ed., rev. and enl.). Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury. [in Ukrainian].
20. Holikov, A., & Dovhal, O. (2014). *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny: pidruchnyk [International economic relations: Textbook]*. Kharkiv: KhNU im. V. N. Karazina. <https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/ba3cefaa-a04b-4746-a5ba-bcc6c672ea57/content> [in Ukrainian].
21. Mozghovyi, O. M. (2016). *Mizhnarodni finansy [International finance]*. Kyiv : KNEU. <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e71bd087-103a-45b8-ba7a-1b7d3a2abfaf/content> [in Ukrainian].
22. Ficek, W., & Gawlik, R. (2022). A comparative analysis of regional integration potential in the Asia-Pacific Region. *International Entrepreneurship Review*, 8(4), 25-39. <https://doi.org/10.15678/IER.2022.0804.02> [In English].
23. Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations* (p. 564). The Free Press. <https://doi.org/10.1007/978-1-349-11336-1> [In English].

Дата надходження статті: 13.08.2026 р.

Дата прийняття статті до друку: 25.09.2026 р.

Дата публікації (оприлюднення) статті: 09.10.2026 р.

Стаття поширюється на умовах ліцензії Creative Commons Attribution License International CC-BY.